

@europa 25

EEN KRITISCH EMAIL EN FAXMAGAZINE OVER EUROPA WWW.ATEUROPA.NL VERSCHIJNT ELKE 2 WEKEN OP ZATERDAG
VERKIEZINGSEDITIE 4

2^E JAARGANG, NUMMER 25, ZATERDAG 18 MEI, 2002

LPF: grenscontrole en referendum uitbreiding in regeerakkoord *Verhagen (CDA): 'eventueel verdrag van Schengen aanpassen'*

LPF kamerleden Jim Janssen van Raay, Cor Eberhard en Wien van den Brink willen dat het verdrag van Schengen wordt opgezegd en de grenzen gesloten worden. Over uitbreiding zal een referendum moeten plaatsvinden. Beide punten moeten in een regeerakkoord worden opgenomen.

Pim Fortuyn baarde opzien door te eisen dat Nederland zich uit het verdrag van Schengen, waaronder binnen de EU interne grenscontrole's zijn afgechaft, moet terugtrekken. Dat werd gezien als verkiezingsretoriek, maar LPF kamerleden Jim Janssen van Raay, Cor Eberhard en Wien van den Brink blijven eraan vasthouden. Verder is het standpunt over uitbreiding zelfs verhard: niet alleen moet er een referendum komen, de LPF'ers zullen tegen EU-uitbreiding stemmen.

Jim Janssen van Raay: 'Ik vind dat een centrum-rechts regeerakkoord moet vermelden dat Nederland de grensbewaking invoert en de uitbreiding van de Europese Unie zoals deze nu verloopt moet tegenhouden. Europa is voor de LPF een onderhandelingspunt bij de formatie. Nederland kan het verdrag zonder probleem opzeggen en moet dat ook doen. Ik zal als kamerlid tegen de uitbreiding stemmen, want de noodzakelijke verdieping – meerderheidsbesluitvorming en een hervorming van het Hof van Justitie – zal niet op tijd tot stand komen. De besluitvorming binnen de Europese Unie wordt volstrekt onhanteerbaar als we zonder hervormingen tien landen laten toetreden. Pim Fortuyn was ook tegen de uitbreiding. Hij zei dat hij een referendum wilde houden, maar dit was een

speelse metafoor voor het feit dat hij gewoon tegen was.' *Vervolg pagina 2*

Inhoud @europa

@Europa volgt de verkiezingsstrijd.
In deze laatste verkiezingseditie:
PAGINA 2: eisen LPF Europa vormen
struikelblok centrum-rechtse coalitie
PAGINA 3: Reacties buitenland:
Oostenrijks Advies voor Nederland
PAGINA 4: vervolg pagina 1
PAGINA 5: Hoe overtuig je volk en
fractie van het nut van Europa?
PAGINA 6: Goede kansen voor een
Eurosceptische volksbeweging.
PAGINA 7: Column Arend Jan
Boekestijn: Frankrijk zaagt aan de poten
van het stabiliteitspact

LPF –kamerleden eisen opstappen Hans van Mierlo uit conventie *Eberhard (LPF): 'Van Mierlo moet meteen weg'*

Hans van Mierlo is voor LPF-kamerleden niet acceptabel als de vertegenwoordiger van Nederland op de conventie over de toekomst van Europa. LPF tweede kamerlid Jim Janssen van Raay: 'D66' er Hans van Mierlo moet zo gauw mogelijk weg als Nederlandse regeringsvertegenwoordiger'. Zijn fractiegenoot Cor Eberhard ondersteunt dit: 'de linkse Van Mierlo moet meteen weg'. Volgens Arend-Jan Boekestijn, historicus aan de universiteit Utrecht 'kan staatsrechtelijk een nieuwe vertegenwoordiger worden aangewezen', maar dit 'zou onbeleefd zijn en een rare indruk maken'. Europa woordvoerder

van de VVD-Tweede Kamerfractie, Hans van Baalen, beaamt dat er geen juridische obstakels zijn, maar noemt het vervangen van Van Mierlo 'onverstandig.' Voormalig vice-voorzitter van de Europese Commissie Frans Andriessen keert zich tegen de eis van de LPF'ers: 'Van Mierlo zit niet voor D66 in de conventie maar voor Nederland. Mensen die daar nu over beginnen hebben geen flauw benul van de grote zaken waar het land nu voor staat'. Van Mierlo wil zelf in eerste instantie gewoon door blijven gaan, maar overweegt te vertrekken als er te grote meningsverschillen met de regering ontstaan.

'Als regeringsvertegenwoordiger heb ik de ruimte gekregen om volgens mijn eigen opvattingen te opereren. Ik doe dat in zeer bevredigend overleg met het ministerie van Buitenlandse Zaken. Er liggen helemaal geen tegenstellingen. Bovendien komt er na de conventie nog een IGC waarin de ministers de uiteindelijke beslissingen nemen. Als er echter een te groot gat ontstaat tussen mijn ideeën en die van de regering, dan kan ik zelf, of de regering, besluiten dat ik moet plaatsmaken voor iemand anders'.

Uitbreiding EU struikelblok centrum-rechts

Van den Broek: 'dat veto krijgt de VVD niet in het regeerakkoord.'

'Europa' kan een groot probleem worden bij de totstandkoming van een centrum-rechts kabinet. Dit is de mening van verschillende waarnemers. Het federalistische CDA moet weerstand bieden aan scepsis over de uitbreiding van de Europese Unie bij VVD en LPF.

Arend-Jan Boekestijn, historicus aan de Universiteit Utrecht, wijst op de fundamentele verschillen tussen CDA, VVD en LPF over de toekomstige institutionele structuur van Europa. 'Het CDA denkt duidelijk federalistisch. Zowel het LPF als VVD zijn tegen een verdere federalisering van Europa.' Dit hoeft echter geen probleem te zijn, want ook binnen de paarse coalitie verschilden de Europese toekomstvisies aanzienlijk. Moeilijker liggen concrete punten, zoals hervorming van het Europese landbouwbeleid. Voormalig fractieleider Hans Dijkstal sprak hierover in de verkiezingscampagne harde taal. Zo bepleitte hij een Nederlands veto tegen uitbreiding als het landbouwbeleid niet daarvoor is hervormd.

Veto

Hans van den Broek, oud-eurocommissaris en CDA-lid, ziet geen ruimte voor Dijkstal's positie in een centrum-rechts regeerakkoord. 'De huidige afspraken over het landbouwbeleid gelden tot 2006, tot die tijd zijn veranderingen niet aan de orde. Ik wil niet vooruitlopen op een regeerakkoord, maar dat veto krijgt de VVD er niet in.' Dat lijkt laatste Alfred van Staden, directeur van het Instituut Clingendael, verstandig. 'Als het CDA haar geloofwaardigheid wil behouden kan het met een veto niet akkoord gaan.' Hans Van Mierlo, de Nederlandse

regeringsvertegenwoordiger in de Europese conventie, denkt dat Dijkstal's pleidooi voor een Nederlands veto tegen de uitbreiding 'campagnetaal' is geweest, maar vreest dat 'deze toon van de VVD wel het klimaat in de regering kan gaan bepalen.' Van Mierlo: 'Ik neem aan dat er in het regeerakkoord van een eventuele centrum-rechtse regering een Europa-paragraaf komt. Als het CDA op dit punt in de formatie wint, zal deze paragraaf waarschijnlijk positief zijn. Wanneer de VVD echter een overheersende invloed krijgt, vrees ik dat een centrum-rechts kabinet aanzienlijk minder Europa-vriendelijk zal zijn.' Ook op andere terreinen dan het landbouwbeleid, met name waar het gaat om de structuurfondsen, wil de VVD éerst hervorming, en pas daarna uitbreiding. Patrick van Schie, directeur van de Teldersstichting, het wetenschappelijk bureau van de VVD, houdt daaraan vast. 'Ook hier moeten we orde op zaken stellen en eventueel een veto uitspreken. Ik verwacht echter dat het CDA ernstige bezwaren zal hebben.'

Referendum

Jacques Pelkmans, lid van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), waarschuwt voor problemen met de Lijst Pim Fortuyn (LPF). 'Het is totaal onduidelijk waar de LPF met Europa op de lange termijn naar toe wil. Als het gaat om landbouw dan

zie je dat iemand als Wien van den Brink voor de LPF in de kamer komt. Hij lijkt mij als boerenactivist in ieder geval geen warm voorstander van een harde hervorming van het landbouwbeleid, zoals de VVD wil.' De LPF wil een referendum over uitbreiding terugzien in het A4'tje waarop Balkenende de coalitie in eerste instantie wil baseren. Van Mierlo zou het 'zeer verbazen' als 'de eis van een referendum door CDA en VVD zou worden ingewilligd'. Volgens Van Schie zal 'de VVD zich er misschien bij aan kunnen sluiten, maar ik kan me voorstellen dat het CDA bezwaar maakt.' Van den Broek sluit een referendum niet bij voorbaat uit. 'Het voordeel is dat het de regering dwingt tot een uiterste krachtinspanning de bevolking te overtuigen, maar er is het risico dat een populistische anti-campagne succes zou hebben. Het zou bedroevend zijn als al die verwachtingen van de kandidaat-lidstaten buiten hun schuld teniet werden gedaan.' Boekestijn ziet maar één oplossing. 'Balkenende moet vastleggen in het regeerakkoord dat er géén referendum komt'. Van Staden, vreest dat als alle verschillen tussen CDA, VVD en LPF niet opgelost worden, er weer een kabinet komt dat geen duidelijk Europabeleid voert. 'Dat zou heel slecht zijn. Dat hebben we van 8 jaar patstelling tussen VVD en PvdA wel geleerd.'

Buitenland reageert verdeeld op verkiezingsuitslag Peet ('The Economist'): 'Nederlands imago loopt deuk op'

De rechtse winst in Europa kan grote gevolgen hebben voor de toekomst van de EU. Andreas Kohl, partijvoorzitter van de Oostenrijkse ÖVP, adviseert het CDA het Oostenrijkse voorbeeld op te volgen en geen concessies te doen over Europese uitbreiding.

De opkomst van de LPF in Nederland is onderdeel van een Europese trend van verrechtsing. Dirk van Maelen, fractieleider van het Sociaal Progressief Alternatief (SPA, voorheen de SP) in het Belgisch parlement, was 'totaal verbaasd' door de uitslag van de Nederlandse verkiezingen. 'De nuchtere Nederlanders blijken nu zeer labiele kiezers te zijn. Ik vind het heel zorgelijk en onbegrijpelijk dat de Nederlandse burgers zoveel vertrouwen hebben in de LPF. Ik vrees dat de Nederlandse politiek hiermee een theaterspel wordt. De LPF claimt dat de kloof tussen de politiek en het volk veel te groot is geworden. Nu gaat het zogenaamde klootjesvolk vertegenwoordigd worden door dikke mensen in grote sleën zonder partijprogramma. Ik snap dat niet, dat is totaal irrationeel gedrag.' John Peet, redacteur van de *Economist* en auteur van een uitgebreide, positieve analyse over Nederland dat de *Economist* een week voor de verkiezingen publiceerde, is niet geheel verbaasd over de verkiezingsuitslag. 'Ik had de richting van de uitslag wel verwacht, maar niet dat CDA en LPF zoveel zetels zouden krijgen. In vergelijking met kiezers in andere landen hebben Nederlandse kiezers weinig te klagen met zo'n lage werkloosheid en tamelijk goed functionerende publieke diensten. De reputatie van Nederland als gematigd en pro-Europees land heeft door deze uitslag een deuk opgelopen.'

Advies uit Oostenrijk

De vraag is welke gevolgen de verrechtsing in Europa zal hebben voor voor Europese integratie en uitbreiding. Zo pleit de LPF voor afschaffing van het verdrag van Schengen en vóór een referendum over uitbreiding. Andreas Kohl, partijvoorzitter van de Oostenrijkse ÖVP, vreest ondanks deze standpunten niet dat Nederland een buitenbeentje wordt in Europa. 'Als het CDA in de regering komt met de LPF heb je dezelfde situatie als in Oostenrijk. Onze coalitie partner, de FP Ö, de partij van Jörg Haider, is ook anti-Europees, maar desalniettemin voeren wij een pro-Europees beleid. Datzelfde zal in Nederland gebeuren, want het CDA heeft diepe Europese wortels. De vergelijking van de LPF met de partij van Haider is niet terecht, maar ik raad het CDA wel aan duidelijk te stellen tijdens de coalitievorming dat er geen compromis mogelijk is over de uitbreiding van de Europese Unie, net zoals wij dat hebben gedaan tijdens onze coalitieonderhandelingen met de FPÖ.' Van Maelen ondersteunt de raad van Kohl. 'De uitspraken van Van Raay passen helaas in de huidige Europese trend. Komt het CDA met de VVD in het parlement, dan moeten ze de LPF verplichten om op deze punten in te binden.'

Assertieve lijn

Peet verwacht een hardere Europese lijn vanuit Nederland. 'Ik denk dat een eventueel centrum-rechts kabinet zich assertiever en minder integratiegericht

zal opstellen. Nederland wordt een moeilijker partner in Europa die meer op de kosten van de Europese samenwerking voor Nederland zal letten. Het CDA is een traditionele pro-Europese partij, maar LPF en VVD zullen een te pro-Europese koers niet accepteren. Daarnaast kan een anti-immigranten stemming op het Europese continent omslaan in een anti-Europa stemming zoals die in Groot-Brittannië bestaat.' Peter Altmaier, lid van de Duitse Bondsraad voor de SPD, vindt dat het nog te vroeg is om een uitspraak te doen over de nieuwe Nederlandse strategie. 'De mensen van de LPF moeten eerst wennen aan het politieke leven en moeten een kans krijgen om mee te werken. Dan men zien of de partij ook in de praktijk vijandig is ten opzichte van de Europese integratie. CDU/CSU kanselier kandidaat Edmund Stoiber profileert zich eurosceptisch, maar heeft tot nu toe alle maatregelen voor Europese integratie gesteund.'

Wat goed of slecht is voor de EU is ook een kwestie van politieke smaak. Charlotte Antonsen, parlementslid van de Deense liberale partij Venstri en vice-voorzitter van de parlementaire commissie voor Europese zaken, vindt de uitslag in Nederland gunstig voor Europa. 'Het is goed dat de sociaal-democraten verslagen zijn, want dit biedt net als in Denemarken voor rechtse partijen de mogelijkheid om de Europese agenda te veranderen. Het eerste punt op die agenda zal vermindering van de bureaucratie zijn.'

het A4-tje van Balkenende

Van Raay benadrukt het om zijn persoonlijke mening gaat. Toch kan zijn mening opgevat worden als richtinggevend voor die van de LPF. Met zijn jarenlange ervaring als Europarlementariër is Van Raay de belangrijkste autoriteit binnen de LPF over Europa. Ook staat hij niet alleen, maar delen fractiegenoten zijn standpunten. Van den Brink: 'Ik ben tegen de uitbreiding. Als het dan toch moet, alleen als er een referendum gehouden wordt.' Eberhard keert zich eveneens tegen uitbreiding en wil de grenzen weer gaan bewaken 'zolang het gatenkaas is aan de Europese buitengrenzen. Als we deze vitale onderdelen van het beleid niet tevoren in het regeerakkoord vastleggen, komt er niets van terecht en moet de LPF niet meeregeren.' Jan Peter Balkenende wil geen uitgebreid regeerakkoord, maar slechts wat hoofdlijnen op een A4tje. Van Raay en Eberhard benadrukken dat hun mening tussen deze kernpunten moet komen te staan.

geen anti-Europese koers CDA

Prominente CDA'ers keren zich tegen de voorstellen van de LPF. Voormalig Europees Commissaris Hans van den

Broek noemt het opzeggen van Schengen 'ten ene male onmogelijk'. Het verdrag zou volgens hem wel herzien kunnen worden, maar dat is 'binnen afzienbare tijd niet haalbaar.' Voormalig vice-voorzitter van de Europese Commissie Frans Andriessen zegt over het toekomstig Europabeleid: 'Ieder toekomstig kabinet moet er van uit gaan dat een geïntegreerd Europa cruciaal is voor de toekomst van Nederland. Ook de LPF moet begrijpen dat het CDA nooit, in welke coalitie dan ook een anti-Europese koers zal varen. Het CDA moet in de onderhandelingen dan ook op haar hoede zijn voor een terughoudende Europese politiek van haar potentiële coalitiepartners de VVD en de LPF.'

Schengen aanpassen

CDA-tweede kamerlid Maxime Verhagen stelt zich flexibeler op: 'Een veto tegen de uitbreiding en het afschaffen van het Schengen-akkoord is natuurlijk totaal ondenkbaar. Gezien het feit dat het CDA tegen referenda is lijkt ook een referendum over de uitbreiding mij onwaarschijnlijk. Het is echter wel duidelijk dat er in een eventueel centrum-rechts kabinet een andere opstelling ten opzichte van

Europa zal worden gekozen. Alle toetreders in 2004 tegelijkertijd in een 'big bang' toelaten is van de baan, we moeten landen individueel gaan beoordelen. Het verdrag van Schengen wordt uiteraard niet opgezegd maar we moeten er zeker over denken om het aan te passen om het asielvraagstuk aan te pakken.'

verkiezingslunch

Hans van Baalen, Europa-woordvoerder van de VVD in de Tweede Kamer, denkt echter dat de LPF nog wel in zal binden. 'Op de dag van de verkiezingen heb ik met Jim Jansen van Raay gelunched. Ik heb hem toen ook al verteld dat het niet toelaten van nieuwe lidstaten uit politiek, moreel maar ook economisch oogpunt totaal onmogelijk is. Met het CDA als leidende partij in de onderhandelingen is het duidelijk dat de uitbreiding doorgaat. Ik denk dat ze met dit soort uitspraken ruimte proberen te creëren voor de onderhandelingen. Want ze zullen echt wel begrijpen dat er met blokkade van de uitbreiding en het opzeggen van Schengen geen kabinet te vormen is.'

Colofon

@europa is een opiniërend fax- en emailmagazine over Europa. De redactie stelt zich ten doel het debat over de toekomst van Europa te stimuleren. @europa verschijnt om de twee weken op zaterdag en wordt gemaakt door een onafhankelijke redactie. @europa wordt mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

REDACTIE

Mark Beunderman, Esther Gaarlandt, Vanessa Lamsvelt, Martin Mevius, Jan Middendorp, Sara Muller.

REDACTIEADRES

@europa, Noordermarkt 5, 1016 MV Amsterdam, Nederland. telefoon: 020-7990960, fax: 7990969,

Klik 'aanmelden' op www.ateuropa.nl voor een gratis emailabonnement

Hoe verkoop je Europa aan volk en fractievoorzitter?

Niet alle Europa woordvoerders bleken hoog genoeg op de lijst te staan om er in de volgende parlementaire periode weer bij te zijn. Hoe verkoop je Europa binnen je fractie? En welke obstakels zullen de nieuwe woordvoerders op hun weg vinden? Tips van drie Paarse oudgedienden.

Voor de paarse partijen werd het woord over Europa de afgelopen kabinetsperiode gevoerd door de Tweede Kamerleden Hans van Baalen (VVD), Jan Hoekema (D66) en Frans Timmermans (PvdA). Timmermans is de enige die in de Kamer terugkeert. Voor D66 maakt Boris Dittrich veel kans op een Europa-woordvoerschap, voor de VVD lijkt Frans Weisglas een logische keuze. De paarse Europa-specialisten kijken met gemengde gevoelens terug. Timmermans en Hoekema zijn blij met de nieuwe praktijk van het jaarlijkse debat over de Staat van de Unie. Dit debat is een soort ‘algemene beschouwing’ over Europa. Timmermans: ‘Er is voor het eerst sinds lange tijd fundamenteel gedebatteerd over de toekomst van de EU.’ Volgens Hoekema was dit ‘mooie’ debat echter helaas een ‘insiders-zaak’ door het gebrek aan media-aandacht. Van Baalen vindt dat het debat over de toekomst van Europa tekort schoot. ‘De kamer heeft te weinig strategisch richting gegeven. Zij moet zich in een volgende periode minder door de actualiteit laten leiden. Het Midden Oosten is belangrijk, maar de kamer moet ook over vraagstukken van de institutionele vormgeving van de EU praten. De balans daartussen klopt niet.’

Europa: gezeur

Van Baalen, Hoekema en Timmermans probeerden alle drie het onderwerp ‘Europa’ op de agenda van hun fracties te krijgen. Veelal tevergeefs. Timmermans: ‘Ik heb altijd geprobeerd mijn fractiegenoten het belang van de Brusselse besluitvorming uit te leggen, maar vaak vond men dat gezeur. Kamerleden worden afgerekend op media-aandacht en laten Europa daarom liever links liggen. Er is ook sprake van politieke bijziendheid, men denkt dat alle besluiten nog steeds op het Binnenhof worden genomen.’ Hoekema spreekt in dit kader van het ‘opvoeden’ van de fractie tot meer Europa-bewustzijn. Van Baalen stuitte op een nog grotere blokkade: het onbegrip van zijn fractieleider Hans Dijkstal. Van Baalen kwam als Europa-woordvoerder niet hoger op de VVD-kandidaten lijst dan plaats 41. ‘Melkert had een grotere interesse voor Europese politiek dan Dijkstal. Je ziet dan ook dat de Europa woordvoerder van de PvdA, Timmermans hoog op de lijst kwam. Zoals we de afgelopen week gemerkt hebben is dat bij dit soort uitslagen zeer belangrijk.’ Van Baalen moest in de verkiezingscampagne de harde uitspraken van zijn fractievoorzitter Dijkstal tegenover de pers nuanceren toen deze een veto tegen de EU-uitbreiding bepleite. Hij verwacht als het gaat om Europese politiek veel van de nieuwe fractieleider van de

VVD’er Gerrit Zalm. ‘Zalm is zeer betrokken bij Europa. Ik denk dat de VVD in de komende periode gaat laten zien dat zij een partij is die in het debat over Europa het initiatief kan nemen.’

Dodehoekspiegels

De drie Europa-specialisten hebben verschillende tips mee te geven aan de nieuwe kamerleden, in het bijzonder aan hun eigen opvolgers. Timmermans roept nieuwe kamerleden op om ‘zo snel mogelijk’ contacten in Brussel te leggen. ‘Je moet op tijd op de hoogte zijn van Europese initiatieven voor wetgeving. Anders ben je te laat in het controleren van de Nederlandse ministers die daarover onderhandelen.’ Hoekema wijst op de verantwoordelijkheid van ieder nieuw kamerlid, de Europese dimensie van het Nederlandse beleid op zijn of haar vakgebied voor het voetlicht te brengen. ‘Europa-woordvoerders kunnen de EU onmogelijk in hun eentje bekendheid geven. Voor alle vakgebieden geldt dat de Europese kant van de zaak constant moet worden uitgelegd. Een naar voorbeeld: Bij het vreselijke ongeluk van de dochter van Anna Enquist hebben we minister Netelenbos bewust publiekelijk opgeroepen om de besluitvorming over dodehoekspiegel voor vrachtwagens in Brussel te versnellen.’

Fortunisme kan omslaan in eurosceptis

Geert Mak: 'Gevaar van anti-Europese volksbeweging bestaat.'

De angst voor de 'islamisering van de Nederlandse cultuur' lijkt één van de belangrijkste redenen voor de opkomst van de Lijst Pim Fortuyn. Maar zit de angst voor verlies van de nationale identiteit niet dieper? Het scenario van een anti-Europese tegenbeweging is niet denkbeeldig.

Paul Cliteur, hoogleraar rechtsfilosofie in Leiden, ziet een duidelijk verband tussen de opkomst van Fortuyn en de versterking van negatieve gevoelens over de Europese Unie in Nederland. 'Door globalisering wordt nationale identiteit steeds vluchtiger, ook voor Nederlanders. Daardoor is er sprake van een tegenbeweging die de nationale identiteit wil verankeren. De brede roep om een restrictiever immigratiebeleid is hiervan een onderdeel, maar de identiteitscrisis heeft ook zijn weerslag op het denken over Europa. Men ziet in de verdergaande Europese regelgeving een bedreiging voor de mogelijkheid van Nederland om grote migratiestromen te controleren. Daardoor wordt de afkeer van Europa vergroot.' Historicus Geert Mak, historicus en Europakenner, wijt de behoefte aan versterking van de nationale identiteit niet alleen aan de Europese integratie. 'Als reactie tegen globalisering en internationalisering wil men terug naar het kleinschalige. Daarbij heeft Nederland altijd de neiging gehad in zichzelf te keren wanneer het niet goed gaat met het land.'

Volksbeweging

Mak vreest dat 'Europa' in de nabije toekomst wel verzet kan gaan oproepen. Pim Fortuyn slaagde erin onvrede over immigratie te

mobiliseren. Het is volgens Mak mogelijk dat iets dergelijks met latente eurosceptische gevoelens gebeurt. 'Er kan een vergelijkbare situatie ontstaan als bij de val van het paarse kabinet. De Europese Unie wordt evenals het paarse kabinet gezien als een technocratisch geheel zonder gezicht. Het gevaar bestaat dat er een volksbeweging ontstaat, die zich hier tegen keert. Alle delen van het politieke spectrum hebben de afgelopen jaren en gedurende de verkiezingscampagne gefaald in het stimuleren van een discussie over Europa.' Volgens Hans van Mierlo, afgevaardigde voor Nederland in de conventie over de toekomst van Europa, is de opkomst van rechts in Europa niet te verklaren door een anti-Europese houding. 'De golf van rechtse overtuigingen in Europa heeft niet zonder meer te maken met een eurosceptische houding van de Europese bevolking, maar veeleer met gevoelens van onzekerheid over immigratie. Door aanhangers van de Lijst Pim Fortuyn wordt wel een soort van 'Nederlanderschap' geuit, maar dit is cultureel van aard. Het betekent niet dat men bang is dat de Nederlandse staat zijn soevereiniteit verliest aan de EU. Het gevaar is wel dat Europa door het optreden van rechts alleen in negatieve zin in de publiciteit komt, wat op lange termijn tot de roep om de-europeanisering kan leiden.'

Regentendom

Joep Leerssen, hoogleraar Europese Studies aan de Universiteit van Amsterdam, denkt dat twijfels over de nationale identiteit allemaal terug zijn te voeren op de Haagse politiek. 'Negatieve gevoelens over de Europese Unie moeten gezien worden als een projectie van een veel dieper liggend probleem dat naar voren is gekomen tijdens de verkiezingen. Gaat hier in feite om angst voor het verlies van het contact tussen de burger en de Nederlandse politiek, waarbij Brussel als bliksemafleider fungeert. Dit probleem was de gemeenschappelijke noemer van Fortuyn's skritiek op het regentendom en zijn xenofobie.' John Leerdam, directeur en artistiek leider van Cosmic Theater Amsterdam, ziet de steun vanuit de bevolking voor de Europese Unie geenszins in gevaar komen. 'Politici hebben verzuimd het belang van de behoefte aan identificatie onder ogen te zien. Het electoraat van Fortuyn heeft behoefte aan identificatie met zijn 'soap-opera', dat een nieuwe rijkdom vertegenwoordigt. Hierbij gaat het niet om het benadrukken van een nationale identiteit voor de Nederlandse bevolking, maar om de grote behoefte aan het benoemen van de onvrede.'

Column:**De crisis blijft niet beperkt tot het binnenland**

Bij al het binnenlands-politieke geweld zou men bijna vergeten dat er ook nog een buitenland bestaat. Sterker nog, men zou zelfs vergeten dat het binnenlandse beleid in de ons omringende EMU landen grote gevolgen heeft voor ons land. Buitenlandse politiek is voor een land als Nederland binnenlandse politiek geworden. Bijna niemand had er oog voor, maar er zijn in de afgelopen week in Frankrijk vreselijke dingen gezegd. De nieuwe Franse minister van Financiën, Alain Lambert, overweegt, tegen de Europese afspraken in, de komende jaren zijn begrotingstekort te handhaven. In plaats van het eerder in Barcelona toegezegde jaar 2004, zal het Franse tekort pas in 2007 zijn weggewerkt. Alain Lambert worstelt met een recente verkiezingsbelofte van Chirac. De Franse president meende dat zijn herverkiezing alleen zeker kon worden gesteld indien hij zou zwaaien met een belastingverlaging van 5 procent en meer geld voor criminaliteitsbestrijding. Dat was een dure belofte, waardoor Frankrijk niet in 2004, maar pas drie jaar later een evenwichtige begroting kan presenteren.

De Franse plannen zijn in strijd met het Stabiliteitspact. Volgens dat pact dienen namelijk landen hun begroting in evenwicht te brengen of zelfs een klein overschot aan te houden.

Toen Jospin nog in het zadel zat en er nog geen belastingverlaging was beloofd, liep het Franse tekort al op van 1,5 procent van het Bruto Nationaal Product vorig jaar naar 2,1 procent dit jaar. Het Stabiliteitsplan hanteert als bovengrens 3 procent. Nu Jospin is vertrokken, durft Chirac met zijn nieuwe interim-regering aan te koersen op een schending van het pact. Tot nu toe heeft de Europese Commissie eurolanden berispt die niet of onvoldoende aan de eisen van het Stabiliteitspact voldeden. Zo kreeg in het verleden Ierland een standje, en begin dit jaar Duitsland en Portugal. Het Franse optreden heeft echter kwaad bloed gezet. De kleine landen Portugal, Oostenrijk en Finland, die zich erg hebben ingespannen om hun begroting in orde te brengen, vrezen dat het grote land Frankrijk ontzien zal worden. In de herfst tekent zich een conflict af tussen de kleine en de grote landen. Dan zouden namelijk Frankrijk, Duitsland en Italië elkaar kunnen vinden in een flexibelere interpretatie van het Stabiliteitspact. Zowel Italië als Duitsland hebben grote begrotingsproblemen. Met name in Duitsland kunnen de verkiezingen leiden tot kostbare belastingverlagingen en hogere uitgaven.

Wat de zaak nog eens onder druk zet is de mogelijke Britse toetreding tot de EMU volgend jaar. Blair heeft deze week nog eens herhaald dat hij alleen economische bezwaren tegen toetreding ziet maar geen politieke. Dat betekent dus dat als de

economische tests van Gordon Brown positief uitvallen het Verenigd Koninkrijk zal toetreden tenzij er een negatieve uitslag uit het referendum rolt. Indien Londen toetreedt komt er nog een land bij dat grote bezwaren heeft geuit tegen het procyclische karakter van het Stabiliteitspact. Dat zou betekenen dat er een Frans-Duits-Brits-Italiaanse-Spaanse lobby komt voor een meer flexibelere interpretatie. Deze situatie is een gruwel voor de buitenlands-politieke elite in ons land. Die heeft altijd gehoopt dat het Stabiliteitspact en de onderlinge druk tussen de EMU-landen voldoende robuust zouden zijn om de tekorten uit te bannen. Die hoop zou wel eens een illusie blijken te zijn. Er is wel onderlinge druk, maar die werkt helaas soms in de verkeerde richting.

Ons land bevindt zich dus niet alleen binnenlands politiek in een crisis, maar ook internationaal. Wij hebben de hoogste inflatiecijfers zonder dat wij het rente-instrument zelf kunnen hanteren. Onze economie groeit nauwelijks. De Euro is aan het aantrekken, maar nog steeds zacht. Het geld is op, terwijl er grote investeringen in het publieke domein moeten plaatsvinden. En nu gaan we ook nog meer inflatie importeren uit de grote landen. Zalm heeft zijn opvolger nog een hoop uit te leggen.

Arend Jan Boekestijn is historicus en verbonden aan de Universiteit Utrecht